

שיעור הלכתי שבועי מפי מורנו ורבנו

הרה"ג דוד שלום נקי שליט"א

מו"צ ומחבר סדרת הספרים "בהלכה ובאגדה"

השיעור בימי ראשון בשעה 18:00

בבית המדרש "חזון עובדיה" דימונה

והתענג בדשן

"והתענג בדשן נפשכם, חטו אִנְיָכֶם וְלִכְוֹ אֱלֹהֵי, שְׂקִיעוֹ וְתַחֲי נִפְשְׁכֶם" (ישעיה נה ב)

גליון 275

מהלכות טבילת כלים - ג'

חיזוקים הכרחיים וחשובים מאוד

מדעתו, ולהניח הדרשה המפורשת בגמרא. למה עם ישראל לא לקחו מהביזה בימי מרדכי ואסתר? "כָּל שְׁלָלָה תָּבֹז לָךְ", אז למה "וּבִבְיָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם"? כמה חשוב שאפילו אברכים ילמדו את שער האגדה בחוברות "בהלכה ובאגדה". מחלוקת ראשונים גדולה אם טבילת כלים מהתורה או מדרבנן. מחלוקת הרמב"ם והריטב"א בביאור "אסמכתא בעלמא". פירוש "מדברי סופרים" ברמב"ם. פירוש הפסוק למי שאומר שזה רק אסמכתא בעלמא. סתירה מרש"י בחומש לרש"י בגמרא. סתירה באור זרוע. ביטול כלי לא טבול, אם התבטל מותר. טבילת כלי זכוכית מדרבנן.

טבילת כלים מהתורה או מדרבנן

א. בסייעתא דשמיא למדנו בשיעורים הקודמים שהמקור של טבילת כלי גויים, ממה שנאמר בתורה (במדבר לא כג): "וְיָטְהַר, אִף בְּמִי נְדָה יִתְחַטָּא", כמבואר בגמרא

ב. להלן מכתב מצמרר מבחור ישיבה: לכבוד הרה"צ הרב דוד נקי שליט"א, אני בחור בישיבה קטנה שיעור ב', והשנה, בתחילת זמן חורף, הרב הגיע אלינו לעיר ל"שבת שכולה תורה". באותו הזמן, היה בבעלותי מכשיר טמא, ואומר לרב את האמת, כבר כמה חודשים לפני זה, התחלתי לחשוב על הרע שזה גורם לי, כי באמת ברוב המכשירים, האינטרנט הוא הבעיה מספר 5 אולי, והמון לא יודעים את זה בכלל, וחושבים שאם אין שם אינטרנט, ויש רק משחקים, אז אין בעיה. וזו טעות גסה, כל המשחקים שם משחיתים ומקלקלים את הנפש והנשמה, אלימות שאין כדוגמתה, פריצות וכו'. ואין שום דרך בעולם בכלל בכלל שמישהו - וביחוד ילד כמו שהייתי כשקניתי אותו - יכול לשמור את עצמו ממה שקורה שם. תקצרנה יריעות רבות מלספר, וזה בכלל לא נושא לוויכוח! בכל מקרה, לא פעלתי אז איך לסלק את המכשיר הטמא מעלי, היה לי נח לדחוף את המצפון לצד ולהמשיך הלאה... אבל באותה שבת שמעתי את כבוד הרב בשיעור, איך יוצא בחריפות על המכשירים הטמאים, וזה גרם לי לחוסר ביטחון באשליה שמכרתי לעצמי כבר 4 שנים... ועם כל חוסר הנעימות, התגברתי על עצמי ולאחר השיעור שאלתי את הרב בפרטיות, מה עלי לעשות. והרב ענה לי בפשטות מוחלטת: "או לשבור את המכשיר או למכור לגוי". ההלם של השיעור היה חם אצלי, אבל לא היה לי את האומץ לעשות את הדבר המתבקש ולשבור, אז הלכתי ונגררתי עם זה מיום ליום. ורק שהרב ידע, באותם זמנים, הייתי מסתכל בישיבה על השניות בשעון, מתי הם יעברו יותר מהר, כדי שאבוא בערב לבית לשחק במכשיר. ולא רק זה, הייתי קם מוקדם בבוקר לפני שההסעה יוצאת לישיבה כדי לשחק במכשיר הטמא. [ובאמת בזמן הזה, מצד אחד הייתי מכריח את עצמי להתפלל שהקדוש ברוך הוא יקח את המכשיר הרע הזה ממני, ומיד אחר כך הייתי מתפלל על כל מיני שטויות על מבצעים וכו' שיש במכשיר.] עד שיום אחד השם העיר את רוחי, ותפסתי את עצמי, הרי על מי אני עובד? אם המצב ימשך כך, אני לא אצליח לעולם להיפטר מזה. ובהתעוררות של רגע, לקחתי את המכשיר ושבתי אותו. ואני חייב לומר לרב את האמת, התוצאות הטובות שציפיתי להם היו מהירות, בתוך שבועיים - מה"חלמן" של הישיבה, הנפכתי למתמיד גדול בגמרא ומוסר, התחלתי לקבל טעם וחושק בלימוד, שלא חשבתי שאי פעם אקבל! ואני מודה באמת להקדוש ברוך הוא לעד ולעולמי עולמים אשר הדריך וסיבב סיבות להצילני, כי באמת לא הייתי אפילו אמור לשמוע את הרב באותה שבת, אבל לפתע כשעברתי מבית הכנסת שם, הרגשתי צימאון חזק לשנות מים, ונכנסתי כדי לשנות, ופתאום ראיתי שהרב מוסר שיעור, אז נשארתי. ואני מודה מאוד מאוד לרב שלא נושא פנים, ומוכיח ומדבר על נושאים שרוב הדרשנים מפחדים לדבר עליהם, אבל לגנד הרב, כבוד השם יתברך. אני מאחל לרב את כל הברכות האמורות

דברים נוקבים מהגרא"צ סופר זצ"ל ראש ישיבת "רכסים" בחומרת הפטפטנים. הכרתי בחורים פטפטנים, לא יצא מהם משהו. האם ראוי לעשן נרגילה בבין הזמנים? מכתב מצמרר מבחור ישיבה שאסור לפספס. האם הסגנון של הרבה מרצים שרק לפרגן לציבור זה נכון? דברי מרן החיד"א למרצים. "וְעִמָּךְ קָלָם צְדִיקִים", וכי באמת כולם צדיקים? על מי אמרו שהוא מרמא את עצמו, ומסלף את האמת, והופך קערה על פיה, ומטהר את השרץ בק"נ טעמים? אין דרכו של הרמב"ם לדרוש הפסוקים

¹ נפתח בכמה נקודות חשובות: א. בהקשר למה שדברנו בשיעורים האחרונים (גיליון 273, 274) על חומרת הדיבור באמצע הלימוד, ברוך השם, גם השבוע אמרו לי אברכים חשובים שהעלון הגיע אליהם לכולל, והדברים גרמו להם חיזוק גדול יותר ויותר לתת את הדעת על הדברים, ופשוט עוררו אותם מן התרדמה המצויה בעוונות הרבים בנושא זה. והנה אברך חשוב שלח לי מאמר בשם הגאון רבי אליהו ציון סופר זצ"ל ראש ישיבת "רכסים", שאמר כך בשיחותיו: יש אנשים שמדברים הרבה וזה לא טוב. וסיפר, כשהייתי בחור, הכרתי בחורים שהיו מדברים הרבה, ובסוף לא יצא מהם משהו. והוסיף ואמר: תדעו שכל המדבר הרבה, סתם במילי דעלמא, זוהי גריעות! עוד אמר: יש אדם שיש לו טבע לדבר, שיכון וינתב זאת לדבר הרבה בלימוד ובדברי תורה. וכמו שאמרו חז"ל בגמרא חולין (פט ע"א), מאי דכתיב (תהלים נח ב): "הָאֱמָנָם אֱלֹהִים, צֶדֶק תִּדְבָּרוּן, מִיִּשְׂרָאֵל תִּשְׁפֹּטוּ בְּנֵי אָדָם", מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישם עצמו כאילים. יכול אף לדבר תורה? תלמוד לומר "צֶדֶק תִּדְבָּרוּן". נמצא שאת כח הדיבור של האדם, עליו לנתב ללימוד התורה, ולא חלילה לדברים בטלים. וכן הוא בכל תכונות וטבעי האדם, שעל האדם לנתב זאת באופן שיועיל לו להתעלות בלימוד התורה ועבודת השם, ולא לגשמיים ושאר עניינים דעלמא. ע"כ. [ואני הקטן מעיד על עצמי, שגם אני בנערותי הייתי פטפטן, [לא בשעת הלימוד, אלא בשעות אחרות הייתי מדבר על דא ועל הא, ובפרט בענייני פוליטיקה רבנית]. אך בעיקר מאז שנכנסתי ללימוד בישיבת "חזון עובדיה" בראשות מרן הראשון לציון רבנו יצחק יוסף שליט"א, ובמשך הזמן, ראיתי דוגמא אישית רבה של ניצול הזמן, ובעיקר בכתביה השכם והערב, בבחינת "נִעְרַר לֹא יִמֵּשׁ מִתּוֹךְ הָאֱהָל" (שמות לג יא), [ועיין רש"י (דברי הימים א כב ה), שאפילו בן 42 שנה נקרא "נער", שהרי באותו זמן שנאמר פסוק זה "נִעְרַר לֹא יִמֵּשׁ מִתּוֹךְ הָאֱהָל" על יהושע בן נון, הוא היה כבר בן 42. ולכן שלמה המלך שמלך בגיל 12 שנה, היה צריך להדגיש שהוא קטן, ולכן נכתב עליו (שם): "נער נָךְ". ע"ש.] וגם ראש הישיבה שליט"א באותו זמן היה בבחינת "נער" בן 40, השם יאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים, ולא יעדי מינן זיזיה ויקריה לעלם ולעלמי עלמא, אמן. [ועיין גיליון 50 אותיות 30, הערה 2 ותורה נחמתי] ופעם באחד מימי "בין הזמנים" בישיבת "רכסים", נשאל הרב סופר, האם בן תורה המבקש להירגע ולנפוש מהעמל, ראוי לו לשבת עם חבריו ולעשן נרגילה? וענה הרב, במציאות כשיושבים החברים יחד ומעשנים נרגילה, זה בהכרח גורר שעמום ובטלה, ומגיעים במהירות לדיבורים אסורים של לשון הרע ורכילות, וחוטאים בקלות באיסורי דאורייתא, לכן זה בוודאי אסור, ולחילופין, ימצאו להם דברים ומשחקים שאין בהם פתח לשיחות בדברים בטלים, [כגון כדורגל, שחמט וכדומה]. ע"כ. ישמע חכם ויוסף לקח.

עבודה זרה (ע"ב)² ואם כן, לכאורה נראה שטבילת כלים היא מדין תורה גמור, כי

בתורה. ושיזכה הרב לראות את בני נינו גודלים בתורה וביראה ובעבודת הבורא יתברך שמו לעד, ונזכה לראות בבני ירושלים, בית המקדש ובית המשיח אמן!!! עכ"ל.

ג. בשבוע שעבר מסרתי שיעור באחת הערים במרכז הארץ, ולפניי דיבר רב אחד מפורסם שכולם מכירים אותו, התמונה שלו מובאת בעלונים הנפוצים, הגעתי כמה דקות בסוף דבריו, ואני שומע בין הדברים שהוא אומר: הדור הזה כולו זכאי, כולם צדיקים, כולם אוחלים מצה, כולם עושים ברית מילה, כולם מניחים תפילין, כולם מתפללים וכו' וכו'. לאחר שהוא סיים, אני הקטן עליתי לדבר, וכפי מה שראיתי את הציבור כלפי חוץ, 'כִּי הָאֵלִים יָאָה לַעֲלִימָם, וְהָיָה לְלִבָּב' (שמואל א טו ז), שרבים מהם עם כיפות קטנות, אז דברתי דברי חיזוק בקביעת עיתים לתורה, והסתעפתי על חינוך הילדים, לאיזה בית הספר אדם ישלח את בנו ובנותיו, ודברתי על בתי הספר שקוראים לעצמם "דתיים", אבל בעוונות מעורב שם בנים ובנות, השם ירחם ויציל, הלזה יקרא "דתי"? גם דברתי על המכשירים הטמאים, כמה צריך להיזהר מהם, כמה הם הורסים כל חלקה טובה וכו'. וראיתי, איך אנשים מזדהים עם הדברים ומפנימים אותם, כי בדרך זו, כשנגמר השיעור, הציבור יוצאים עם משהו ביד, עם תובנות חדשות שעד היום אולי הם לא חשבו עליהם כל כך, או שחשבו אבל עדיין לא ירד להם האסימון ולא יישמו את הדברים בהגון, אבל עכשיו נכנסו להם יותר ויותר הדברים, והלוואי שיעשו פירות טובים ויהיה נחת רוח להשם יתברך.

ולכן, חבל מאוד שהסגנון של הרב הנ"ל, הוא הסגנון של הרבה מרצים, ואינני יודע מה טיבו של סגנון זה, וכי כשנמצאים לפני ציבור כזה, שניכר על פניהם שהם שולחים את ילדיהם לבתי ספר של 'דתי לפי דעתי', ורואים עליהם שיש להם מכשירים משובשים, אז זה התפקיד של הרב עכשיו, רק לפרגן ולפרגן ולומר 'ועמך כולם צדיקים'? וכי לא יותר נכון לדבר איתם תכל'ס הלכה למעשה כפי מה שהם צריכים, הרי לא צריך להיות חכם כזה גדול כדי להכיר ולהבחין מי הם הציבור היושבים לפניך, איפה הם מחנכים את הילדים שלהם, במסודות של תורה ויראת שמים טהורה או במקומות של פיפתי-פיפתי? 'ומזקנים אתבונן', איך מרן זיע"א וחכמי הדור הקודם כמו הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל וכדומה, היו מדברים לפני קהל כזה, וכי הם לא היו מדברים על חינוך הילדים, שיהיה חינוך טהור וזך וקדוש? הלא ברור שזה הא-ב, שהם היו מדברים? וזה הריוח הגדול, כי אחד העיקרים הגדולים שהאדם בא לעולם הזה, בשביל הילדים שלו, כי הם ההמשך של הדורות הבאים בעבודת השם, ועלינו מוטל לעשות כל מאמץ כדי שההמשכיות שלנו, הם הם הדורות הבאים, יהיו נאמנים להשם יתברך ולא זייפנים, לא חיצוניים אלא יותר פנימיים, שואפים להיות עבדי השם אמיתיים.

וכנראה שנעלמו מעיני המרצים ההם דברי מרן החיד"א בספרו מחזיק ברכה (סימן רצ סק"א) שהדריך איך צריכים ללמד דעת את העם, וזה תוכן דבריו: עיקר הדרוש יהיה להזהיר להמון ישראל את כל תוקף פרטי העבירות שאדם דש בעקבו ועונשו, וכמה דינים שנכשלים בהם, וכמו שכבר כתבו רבותינו האחרונים על זה איש איש ממקומו, להיות איש על העדה המוכיח ומזהיר מה שעוברים עליו, בדברים היוצאים מן הלב, מוקפים חומה טעמים ועונשים, ולחזור על הדבר כמה פעמים מידי שבת בשבתו. והן כל יקר ראתה עיני ספר חזיונות כתובים באצבע מטהרת יד הקודש רבנו מהר"ו זצ"ל בכתב ידו ממש, ושם כתב, שרבנו האר"י זצ"ל היה מזהירו תמיד, ובחלום ידבר בו, שירבה דרושיו להוכיח לעם ולהחזירם בתשובה, ובזה תלויה הגאולה, ואין קץ לשכרו, וכמו שהפליגו בזוהר הקדוש בשבח המגיע למזכי לחיביים, והשם יתברך לא ימנע טוב להולכים בתמים. ע"כ.

ולכן, לכם פה אני אומר, שלדבר עם ציבור כזה "דתי" בסגנון כזה של: 'ועמך קלם צדיקים' (ישעיה ס"א), זה אולי נחמד ויפה, אבל לא יותר מזה, חובה קדושה וברורה מוטלת עלינו שיהיה עם זה, יהיה המסר ברור בדברים מעשיים לציבור הנמצאים לפני החכם הדורש, כדי שתהיה תועלת מירבית מהדרוש, ובאמת שכבר בזוהר הקדוש (פרשת לך לך דף צג ר"א) שאלו, מה פשר הפסוק הזה 'ועמך קלם צדיקים', וכי באמת כל עם ישראל צדיקים? וזו לשון הזוהר: **פתח רבי אבא ואמר, כתיב (ישעיה ס"א): "ועמך קלם צדיקים..." מלך דא הא אוקמוהו חבירי דבר זה כבר באורו החברים, מאי טעמא כתיב "ועמך קלם צדיקים", וכי כלהו ישראל צדיקי גינהו, והא כמה חבירי אית בהו ב'ישראל, כמה חטאי, וכמה רשיעי, דעבדו על פקודי אורייתא? שעבורים על מצוות התורה? אלא, הכי תנא ברזא דמתניתין כך למדנו בסוד המשנה, דאין אינו ישראל, דעבדו קרבנא דרגנא לקודשא בריך הוא, אשריהם ישראל, שמקריבים קרבן רצון לפני הקדוש ברוך הוא, דמקריבין בגייהו לתמינא יומין לקרבנא, שמקריבים בניהם לשמונה ימים לקרבן, וכד אתגורו, עאלו בהאי חולקא טבא דקודשא בריך הוא, וכשנימולו, נכנסים באותו חלק הטוב של הקדוש ברוך הוא, דכתיב (שלי י"ה): "וצדיק יסוד עולם". כיון דעאלו בהאי חולקא דצדיק, אקרו צדיקים, כיון שנכנסו בחלק הזה של הצדיק בזכות המילה, הם נקראים צדיקים. ודאי קלם צדיקים, כי כולם נימולו, ואפילו הרשעים שבישראל, ולכן אמר, "ועמך כולם צדיקים". ע"כ. נמצא שיש צדיק ויש צדיק, יש צדיק ששומר את כל מצוות השם קלה כבחמורה, ויש צדיק שרק עושה ברית מילה, ובזוודא שהקדוש ברוך הוא לא מצפה מאיתנו שנהיה מהצדיקים הללו שרק עושים ברית מילה לילדים שלהם, אלא שנהיה כמה שיותר צדיקים ולעלות מחיל אלא חיל, ולכן אדרבה ואדרבה, אשרי המזכים את הרבים כדת, וכמו שכתב החיד"א לחזק את העם בדברים הנוגעים למעשה במציאות של היום, ולא כל הזמן להתייפף בעיני הציבור, כדי לקבל 'ליקים', ולפרגן להם כל היום שכולם צדיקים על אף שידוע שבניהם ובנותיהם בבתי ספר שהשם יתברך בוכה עליהם בכל יום 'מה מצאו אבותיכם כי עול כי רחקו מעלי, וילכו אחרי ההבל ונהבלו' (רמיה ב.ה).**

בואו תראו כמה לצערנו הרב, רבים רבים תועים מחמת חוסר התבוננות. הנה באחת ההזדמנויות שעשינו 'שבת שכולה תורה' בעיר מסוימת, ומאחר שבדרך כלל ישנן הליכות נחמדות בשבת מבית הכנסת לבית הכנסת, ומזכים אותי בשכר פסיעות, ואט אט אנחנו

ככה ביארה הגמרא את הפסוקים. אולם רבותינו הראשונים נחלקו בזה, האם

מתרחקים ממקום האירוח הרבה, לכן במוצאי שבת לאחר תפילת ערבית, מחזירים אותי ברכב, והנה אחד המתפללים שגר בסמוך לבית הכנסת זכה בחסד הזה והחזיר אותי ברכבו, ואז פרגנתי לו שהוא זוכה לפתוח מיד את השבוע בחדש וכו'. ואז הוא שאל אותי שאלה באיזה דקדוק בהלכה לגבי ברכת "המוציא" על הלחמניה שבתו הכינה בגן. ובתוך כדי הוא מספר לי, שעל פי בקשת הגננת, כל הילדים צריכים להביא קמח ביום שישי, והם מכינים לחמניות לשבת, והאבא והאמא של שבת מכינים חלה. או אז שאלתי אותו, וכי הבת שלך לומדת בגן מעורב של בנים בנות, שאתה אומר לי שיש 'אבא ואמא של שבת', הלא תרגע שאלת אותי שאלה בדקדוק בהלכה שאין בה לא חשש דאורייתא ולא דרבנן, אז איך תשלח את בתך לגן מעורב? זאת ועוד, כיון שהוא היה מהציבור דתי לאומי והיתה לו כיפה סרוגה גדולה קצת, אמרתי לו מה שסיפר מרן זיע"א בשו"ת יביע אומר (חלק י אבן העזר סימן כג), שבשנת תרע"ד, הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק, והגאון רבי יוסף חיים זונגפלד, והגאון רבי יעקב משה חרל"פ זצ"ל, הלכו למושבים לתקן תקנות חשובות להעמדת הדת, ואחד התיקונים שתיקנו, להקים כתות נפרדות בין הבנים לבנות. **ולדאבון לבב נשתקע הדבר במשך הזמן, והתחילו להקים בתי ספר "ממלכתי דתי" בתערובת בנים ובנות, והקילו ראש בתקנתם ז"ל. ואין להם על מה שיסמכו. וזה כמה שנים שניסינו לזמן את ראשי "בני עקיבא", ולדרוש מהם הפרדה בין הבנים לבנות, ולא הסתייע הדבר.** וכבר אמרו (סוכה כו א") "פרצה קוראת לגנב". עיין שם באורך. ואני הקטן מסביר לו את הדברים, והוא אומר לי, התקנה היתה רק על בתי ספר, אבל על הגנים אין בעיה, ואני מסביר לו, אבל גנים הם גם גילאים של 4, 5, 6, שהם כבר מבינים ענין, אז איך אתה אומר לי שאין בעיה? ולא תגיד שאתה נמצא במקום שאין ברירה, ואין מספיק ילדים, לא ולא, ישנם מספיק ילדים, ואפשר בשופי לעשות גן לבנים לבד וגן לבנות לבד, אז למה תשלח למעורב? (עיין שו"ת יחזקיה דעת חלק ד סימן חז)

אתם יודעים מה הוא ענה לי, השם ירחם ויציל, אדרבה, ככה הם יכירו זה את זה, וזו את זה, ואז בגיל גדול הם יהיו רגועים ולא יהיו להוטים לעבירות, אבל אם הבנים יהיו כל הזמן בקרבת בנים, והבנות בקרבת בנות, יש חשש שבגיל גדול הם יהיו להוטים לעבירות, כי הם לא מכירים. ממש תצלנה אוזניים משמוע, איזה שטויות והבלים הוא דיבר. אינני יודע איך הוא לא התבייש לענות תשובה כזו, פשוט לרמאות את עצמו, לסלף את האמת, להפוך קערה על פיה, ולטוהר את השרץ בק"נ טעמים. אמרתי לו, אתה מזכיר לי מה שראיתי פעם ב"דימונה" מודעה על קייטנה לילדים בחופש הגדול, וכתוב שהקייטנה מיועדת לבנים ובנות יחד, ואחר כך מפרטים מה לילדים שם, ואחד הדברים "ברכת שחיה", ותמהתי על זה מאוד מאוד, באחת הדורות שדרשתי באחת מבתי הכנסת, שאיך יתכן לעשות תערובת בנים ובנות בבריכה, אפילו שהם בגילי הגן? [וזה לבד ממה שברור שהבנות שם לא תכנסנה לבריכה עם חלוקים, אלא בבגדי ים בלבד]. ושמעתי אחר כך שחלקם כעסו, שכאילו אני מדבר נגד הציבור דתי לאומי. והכי "מצחיק" שהאחראי שם על הדרשנים, שיענה' יש לו כיפה שחורה, מאז הוא לא מזמין אותי שאדבר שם, כי זה הראש המבולבל שלו שהרבנים צריכים לדבר רק דרשות ופירושי פסוקים, משלים ומעשיות, מבלי לעורר דבריו חיזוק שהעם צריך להם, ולא נורא שימשיכו במעשיהם המקולקלים לעשות מעשה זמרי ולבקש שכר כפינחס. [ואחר כך באמת הוברר לי שהוא עצמו רק יש לו כיפה שחורה, אבל בעוונות באירועים שלו יושבים מעורב בגרים ונשים, ולא אכפת לו גם לנסוע לנשף למלון ב"אילת" יחד עם הילדים שלו. שהם הטוב מכל בן גנדי. ולכן, הם מוזמנים לא את אותם חרדים שמחפשים שכולם יאהבו אותם, והם יהיו נחמדים עם כולם, ולכן כל הזמן הם מחייכים להם, ומפרגנים להם, ואומרים להם: שהכל טוב, והכל נכון, והכל נחמד, והכל בסדר, והכל מצוין, והכל משובח. הלוואי שיזכנו השם יתברך לעשות רצונו כרצונו, בלי כחל ושרק, ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד.

² נקודה חשובה שהיה כדאי להבהיר אותה לפני שנמשיך בהלכות טבילת כלים, במה שהזכרנו בשיעור הקודם (גיליון 274 הערה 6-7) את הגמרא בכריתות (ט ע"א) שהמקור שגוי שמתגיר צריך "מילה" ו"טבילה", הוא מעם ישראל שיצאו ממצרים שמלו וטבלו, והרמב"ם הביא את המקורות לזה מפסוקים אחרים שלא הובאו בגמרא, והבאנו שהמפרשים שואלים, למה הרמב"ם נד מהפסוקים שהובאו בגמרא, ותרצו כל מיני מהלכים. עיי"ש. אבל עכשיו ראיתי למרן הכסף משנה על הרמב"ם בהלכות סנהדרין (פרק ג הלכה ח) שכתב: כל סנהדרין או מלך או ראש גולה שהעמיד להם לישראל דיין שאינו הגון ואינו חכם בחוכמת התורה וראוי להיות דיין, אף על פי שהוא כולו מחמדים ויש בו טובות אחרות, הרי זה שהעמידו, עובר בלא תעשה, שנאמר (דברים יז): "לא תכירו פנים בְּמִשְׁפָּט", מפי השמועה למדו שזה מדבר כנגד הממונה להושיב דיינים. אמרו חכמים, שזאת תאמר איש פלוני נאה אושיבנו דיין, איש פלוני גיבור אושיבנו דיין, איש פלוני קרובי אושיבנו דיין, איש פלוני יודע בכל לשון אושיבנו דיין, נמצא מזכה את החייב ומחייב את הזכאי, לא מפני שהוא רשע, אלא מפני שאינו יודע. לכן נאמר: "לא תכירו פנים בְּמִשְׁפָּט". ועוד אמרו, כל המעמיד לישראל דיין שאינו הגון, כאילו הקים מצבה, שנאמר (שם טז טב): "ולא תקים לך מצבה אֲשֶׁר שָׁנָה אֶלְקֶיךָ". ע"כ. והקשה הכסף משנה, מה שכתב הרמב"ם, שכל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו הקים מצבה, צריך עיון היכן הוזכר זה? והרב מהר"ר קולון האריך הרבה לבקש מנוח לכך רגלו, למה דרש כן הרמב"ם מהפסוק "ולא תקים לך מצבה", ואילו בגמרא סנהדרין (ז ע"ב) אמרו, כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נטע אשירה בישראל, שנאמר (שם ח): "שִׁפְטִים וְשֹׁפְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ", וסמך לזה נאמר (שם כא): "לא תטע לך אֲשֶׁהָ כָל עֵץ?" וסיים הכסף משנה: ורואה אני דבריו טובים ונכוחים ליישב את הרמב"ם, אילו היה דרכו של הרמב"ם לדרוש הפסוקים מדעתו, ולהניח הדרשה המפורשת בגמרא, אך מכיון שאין דרכו כן, נראה לי שבמקום אחר [אולי תוספתא או ירושלמי או מכלילתא או ספרא או ספרי וכדומה שנעלמו מאיתנו] דרשו כן חז"ל מהפסוק: "ולא תקים לך מצבה". עכ"ל. הוי אומר, שאינו אמורים לתרץ דיוקא את הרמב"ם בחילוקים וחילוקים וסברות וחיזוקים למה הוא נד מהדרשה שהובאה בגמרא, כי אין דרכו של הרמב"ם לדרוש את הפסוקים מדעתו ולעזוב את הדרשה המפורשת בגמרא, אלא שכנראה מצא מקום אחר שחז"ל דרשו כן, ומקום זה נעלם מאיתנו.

טבילת כלים היא מן התורה או מדרבנן, ואפשר לומר שהמחלוקת היא שקולה, כי רבים מהראשונים אומרים שהיא מן התורה, ורבים מהראשונים אומרים שהיא מדרבנן, ומה שהביאה הגמרא פסוקים אינם אלא אסמכתא בעלמא.³

דעת הרמב"ם שטבילת כלים מדרבנן

בהנהגה מפשט לשון הרמב"ם נראה שטבילת כלים היא מדרבנן, שכתב (הלכות מאכלות אסורות פרק יז הלכה ה), טבילה זו שטבילים עליה הסעודה הנלקחים מן הגוי ואחר כך יותרו לאכילה ושתייה, אינה אלא **מדברי סופרים**.⁴ **ורמז לה**: "כָּל דְּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ, תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר", ומפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בטהרתם [בפליטתם] מידי גיעולי גויים ולא מידי טומאה, שאין לך טומאה עולה על ידי אש. וכיון שכתוב "טהר", אמרו **חכמים** הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו מגיעולי גויים. ע"ש. וממה שכתב "ורמז לה", ואמרו "חכמים", משמע שזה

וכיוצא בזה מצאנו לגאון רבי יששכר ב"ר איילנבורג בעל שו"ת באר שבע [לפני 400 שנה] בספרו צדה לדרך על התורה (שמות יג ד"ה וכל שכן) שכתב, לגבי הדין שלמדנו בעבר, שבמקום צורך, וכגון שנסע אבי הבכור, או שהוא במלחמה, או שהוא בבית הסוהר, רשאי למנות שליח לפדות את בנו אצל הכהן (עין גיליון 222, 227-228, 233-231). והאר"י והרח"ב הרב צדה לדרך בראיות גדולות מהש"ס וכו', וכתב: ואין שום ספק אצלי, שאילו ראו שני המאורות הגדולים [הרמ"א והלבוש] את המאמרים בגמרא ודברי הר"ן המפורשים, היו חוזרים בהם, כי מי הוא זה ואיזהו אשר מלאו לבו לחלוק על הר"ן מסברת הכרס בלי ראיה מן הגמרא. ותמה אני מאוד על קצת חכמי דורנו הבודים מליבם דרשות על הפסוקים אשר לא יזכרו ולא יפקדו כלל ועיקר בגמרא ולא בשום מדרש, כאשר ראיתי שכתבו לדרוש מהפסוק (שמות יג יג): "וְכָל בְּכוֹר אֶדָם בְּבִנְיָן תִּפְדֶּה", שתיבת "תפדה" באה למעט שליח, והכי אמר קרא, תפדה אתה בעצמך דווקא, ולא על ידי שליח... ואני אומר, כי לא זו הדרך ולא זו העיר אשר הנחילו לנו חז"ל לבדות מליבנו דרשות חדשות שלא הזכירו חז"ל. וכבר ראינו שכתבו הרמב"ם והסמ"ג וכו', וכלי ספק שלא היו בודים מליבם דרשה זו, ולהניח הדרשה המפורשת בגמרא, אלא שכך היו גורסים בגמרא. וכיוצא בזה ממש דרב בעל הכסף משנה, שאין דרכו של הרמב"ם לדרוש את הפסוקים במדע, ולהניח הדרשה המפורשת בגמרא, וכיון שאין דרכו כן, לכן נראה לי שמצא בשום מקום דרשה זו. ע"ש.

עוד נקודה קטנה שמישהו שלח להעיר על מה שהזכרנו בשיעור הקודם (גיליון 274 הערה 2) שהחילולים יכולים לקחת שלל במלחמה ואין בזה שום חשש גדל הגוי חלילה, כמו שנאמר בתורה (דברים כד): "וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְעִיר, כָּל שְׂלָלָהּ תִּבְדֹּף לָהּ, וְאֶכְלָתָהּ אֶת שְׁלַל אִיבֶיהָ אֲשֶׁר נָתַן ה' אֱלֹהֶיהָ לָךְ". ע"ש. והקשה אותו אחד, הרי מצאנו במגילת אסתר שכאשר הקדוש ברוך הוא הפך עצתו וקלקל מחשבתו של המן הרשע, והתקיים בנו (אסתר ט א): "בַּיּוֹם אֲשֶׁר שָׁבְרוּ אִיבֵי הַיְּהוּדִים לְשָׁלוֹט בָּהֶם, וְנִהְפְּחוּ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלֹט הַיְּהוּדִים הָמָּה בְּשָׂנְאֵיהֶם. נִקְהְלוּ הַיְּהוּדִים בְּעִירָהֶם בְּכָל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁירוּשׁ לְשַׁלַּח יָד בְּמִבְקָשֵׁי רָעָתָם וְאִישׁ לֹא עָמַד לִפְנֵיהֶם כִּי נָפַל פִּתְחוֹם עַל כָּל הָעַמִּים... וַיָּבֹאוּ הַיְּהוּדִים בְּכָל אִיבֵיהֶם מִפֶּתַח חֶרֶב וְהָרָג וְהָרָג וַיַּעֲשׂוּ בְשָׂנְאֵיהֶם כְּרָצוֹנָם... וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם". הנה מפורש שלא לקחו מהביזה, ואם באמת הביזה שלהם למה לא לקחו? אבל כנראה שנעלם מעיני חוברת מפורשת "ימי הפורים בהלכה ובאגדה" בשער האגדה (עמוד 152) על הפסוק הזה "וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם", שהובאו כמה פירושים מרבותינו הראשונים, למה באמת עם ישראל לא לקחו מהביזה? בתוספות השלם (עמוד קנא) מביא בשם רבי אליעזר מגרמיזא, שלא שלחו ידם בביזה, כדי שלא יברחו העמלקים בעוד שהם עסוקים לקחת את הביזה, כי היום קצר, והמלאכה מרובה! ישנו יום אחד לחיסול האויבים, אז למי יש זמן פנוי להתעסק בשלל? הם בינתיים עלולים לחמוק ולברוח! ומחמת סיבה זו נענש גם שאול המלך על שעסק ליקח בהמתם של העמלקים, ובינתיים הרבה מהעמלקים ניצלו את ההזדמנות וברחו, וכמו שהוכיח אותו שמואל הנביא (שמואל א טו יח): "וַיִּשְׁלַח ה' בְּדָרְךָ, וַיֹּאמֶר לָךְ וַתַּחַרְמָתָה אֶת הַחֲטָאִים אֶת עֲמֻלְךָ וַתִּלְחַמָּהּ בּוֹ עַד פְּלוֹתָם אֹתָם. וְלָמָּה לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה', וַתַּעַס אֶל הַשָּׁלַל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה'". ורמז לזה מהפסוק בישעיה (יב): "אֹקִיר אֲנֹשׁ מִפֶּן וְאֶדָם מִקֶּתֶם אֹפִיר", שכל כך יקר להרוג איש אחד, יותר מזהב ומפז. **ועוד** משום, שלא יאמרו אחשוורוש ויועציו מפני ממונם הרגו אותם. אך עתה שלא לקחו בביזה, גלוי וידוע לכל שלא הרגו אותם, אלא בשביל לנקום בהם על שרצו להרוג בעם ישראל. **ועוד** סיבה, כדי שלא יקנאו בהם אחשוורוש והשרים שקבלו כל כך שלל והתעשרו ביום אחד בלי לעבוד עליו. וכיוצא בזה כתבו הר"ד והר"י קרא, וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם', שלא יאמר אחשוורוש, כי כל כוונתו אינו אלא לטול ממונם והריהם הורגים בין טובים בין רעים, ולא מפני שהיו שונאים אותם ומתנקמים בהם. ע"כ. גם רש"י והאבן עזרא פירשו, שאם היו לוקחים מהשלל, אחשוורוש והשרים היו מסתכלים על זה בעין צרה, שכביכול היהודים מתעשרים על חשבונם, והרגו אנשים חפים מפשע רק כדי לבזוז את שללם. אבל כעת, שכל השלל ילך אל אוצרות המלך, אדרבה, יתרצה המלך וישמח בנקמתם של היהודים מאויביהם. **ורבנו** בחיי כתב שהיו בזה כפרה ותשובת המשקל על מה שעשה שאול, שלקח את הביזה מהעמלקים נגד ציווי השם. וכעת תיקנו את הדבר שלא ליהנות כלל מממון העמלקים. ע"ש.

מכאן נלמד כמה חשוב שאדם ילמד חוברת "בהלכה ובאגדה", ואפילו אברכים, וכמו שכתב מרן החיד"א בספרו מחזיק ברכה (סימן רצ סק"ו), שכן המנהג אצל רוב התלמידי חכמים שבכל המקומות שעברתי בהם ללמוד בשבת **מדרשים ואגדות**. ע"כ. ומרן זיע"ב אחזון עובדיה (שבת ב עמוד רי) הביא על זה מה שאמרו חז"ל בספרי על הפסוק (דברים יא כב): "כִּי אִם שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֶנֶכִּי מִצְוֶה אֲתֶם לַעֲשׂוֹתָהּ", שמא תאמר למדתי הלכות די לך? תלמוד לומר "את כל המצוה הזאת", כל המצוות למדו, **מדרש, הלכות ואגדות**. **ואם רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם, למדו אגדה, שמתוך כך תדבק בדרכיו ובמידותיו**. וכן אמרו

מדרבנן. וכן כתב הרשב"א (תורת הבית הארוך בית ד שער ד דף לה ע"א) שלדעת הרמב"ם טבילת כלים מדרבנן סופרים, והפסוק אינו אלא סמך בעלמא. וכן הסכימו רבים בדעת הרמב"ם, וכמבואר במאירי, הריטב"א, הר"ן, הרשב"ץ, הרשב"ש, הרדב"ז, מרן הכסף משנה, המבי"ט, הכנסת הגדולה ועוד.

דעת הרמב"ן ועוד, שטבילת כלים מדרבנן

גם הרמב"ן על התורה כתב, וליבי מהרהר שחיוב טבילה זו מדרבנן, והפסוקים הם רק סמך בעלמא. וכן כתב רבנו ישעיה דטראני בפסקי רי"ז (עבודה זרה עה ע"ב), וטבילה זו מדרבנן היא, והפסוקים סמך בעלמא. וכתב הרשב"ש (סימן תסח) שכן הוא פשט דברי התלמוד הירושלמי. וכן דעת הגאונים, הארחות חיים, הרב המגיד משנה ועוד. וכתבו הרדב"ז והישועות יעקב, שכן דעת רוב הראשונים שטבילה זו היא מדרבנן.

באבות דרבי נתן, כל מי שיש בידו הלכות ואין בידו **מדרש**, לא טעם טעם יראת חטא. וכל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות, לא טעם טעם חכמה. ע"ש. וכתב שם מרן (עמוד רט): תלמידי חכמים שבדור בכל אתר ואתר "שמקהילים קהילות" בשבתות וימים טובים, וכן בשעות הערב בימי החול, לדרוש להם "בהלכה ובאגדה", ובפרט בהלכות שבת, ובשאר דיני איסור והיתר, להורות לעם ישראל את הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשו, ולחנך את בניהם בתורה, ואת בנותיהם בצניעות דקדושה על פי התורה, אשריהם ואשרי חלקם שמזכים את הרבים, וזכות הרבים תלוי בהם, ישלם השם פעלם ותהי משכורתם שלמה מעם השם. **ויש לחכם הדרשן לומר גם דברי אגדה המושכים את הלב, וימתיק דבריו במעשיות ומשלים, כדי שיהיו דבריו ערבים לאוזן שומעיהם**. ע"ש. עוד כתב (שם עמוד ריב): תלמיד חכם הלומד לעצמו בשבת, אם רוצה ללמוד בעומק העיון, רשאי, אבל יותר טוב שילמוד התלמוד כפשוטו ובהלכה **ובמדרש ובאגדה**. ע"ש. וכן כתב בהליכות עולם (חלק ג עמוד קצא): דרך עצה טובה נראה, שיותר נכון לקבוע לתלמידי חכמים בשבת גם זמן למדרש וספרי אגדה וכיוצא בהם. ע"כ. מאחר שיש ענין ללמוד דברי אגדה של רבותינו ז"ל המחזקים ביראת שמים טהורה, ומכניסים אמונה טהורה בלבבות, לכן בוודאי שדאי נכון לענין בחוברות "בהלכה ובאגדה" גם בשער האגדה שנכתבו בשפה קלה ונעימה השווה לכל נפש, ובפרט לפני חגים שאפילו אברכים ובחורי ישיבות בדרך כלל אינם אמורים לדעת את הדברים הכתובים שם ממדרשי חז"ל ומפרשיהם, כי רוב רובם עסוקים בהוויות דאביי ורבא, לכן חשוב מאוד מאוד שבשבתות ימצאו זמן לעצמם לעיין בדברים ויקנו ידע רב, ואין ספק שבעזרת השם יתברך, הדברים יכניסו בהם יראת שמים טהורה, אמן.

³ מצוי בש"ס בכמה וכמה מקומות שחז"ל משתמשים בלשון: "מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא הוא", כלומר, שדין זה הוא רק מדרבנן, ומה שהבאנו ראיה לזה מהפסוק, זה רק סמך בעלמא. או למשל הגמרא אומרת: "הלכתא למשה מסיני", וקרא אסמכתא בעלמא, דהיינו שדין זה הוא "הלכה למשה מסיני", והפסוקים הם סמך בעלמא. וכאן ראוי להביא את ביאורו של הריטב"א (ראש השנה טז ע"א) שמבאר, מה כוונת חז"ל שזה "אסמכתא בעלמא", וזו לשונו: כל מה שיש לו אסמכתא מן הפסוק, העיר הקדוש ברוך הוא שראוי לעשות כן, אלא שלא קבעו חובה, ומסרו לחכמים, וזה דבר ברור ואמת, ולא כדברי המפרשים האסמכתאות שהוא כדרך "סימן" שנתנו חכמים, ולא שכוונת התורה לכן, חס ושלום, ישתקע הדבר ולא יאמר, שזו דעת מינות היא, אבל התורה העירה בכך, ומסרה חיוב הדבר לקבעו לחכמים אם ירצו, כמו שנאמר (דברים יז): "וְעִשִּׂיתָ עַל פִּי הַדִּבָּר אֲשֶׁר יֹאמַר לָךְ", ולפיכך תמצא החכמים נותנים בכל מקום ראיה או זכר או אסמכתא לדבריהם מן התורה, כלומר, שאינם מחדשים דבר מליבם, וכל התורה שבעל פה רמזה היא בתורה שבכתב, שהיא תמימה, וחס ושלום שהיא חסירה כלום. ע"כ. הוי אומר, שבכוונה תחילה לא כתב הקדוש ברוך הוא את אותו דין בתורה כדי לקבעו חובה עלינו, אלא מסר את הדבר ביד חכמים לגלותו, וגם נפקא מינה שאם היה לזה דין של תורה, אז היינו אומרים בו: "ספק דאורייתא לחומרא", אבל כשנמסר הדבר ביד חכמים, ממילא הוא ככל דין דרבנן, ש"ספק דרבנן לקולא".

ועל כל פנים, נראה שהריטב"א בא לאפוקי ממה שכתב הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות (סוד"ה כאשר אסף) וזו לשונו: כשאמרנו (עירובין ד ע"א. עין גיליון 257 אות י) "שיעורים" [כזית, רביעית וכו'] "הלכה למשה מסיני", הקשינו על זה ואמרנו, איך תאמר עליהם שהם "הלכה למשה מסיני", והרי השיעורים מוסיז בפסוק "ארץ חיטה ושעורה וכו'"? והיתה התשובה על זה, שהם "הלכה למשה מסיני", ואין להם שום יסוד שילמדו ממנו באחת המידות שהתורה נדרשת בהן, ואין להם רמז בכל התורה, אלא הסמיכות לפסוק זה ענין "סימן", כדי שישמרו ויזכרו, ואין זה מענין הפסוק, וזהו ענין אמרם: "קרא אסמכתא בעלמא", בכל מקום שנזכר. ע"כ. רק שקשה שהריטב"א יאמר על פירוש הרמב"ם "שזו דעת מינות היא". ועיין בהגהות הריטב"א מוסד הרב קוק (הערה 51) שנחלקו בהבנה זו גם הרמב"ן במלחמות ה' ורבנו זרחיה הלוי בעל המאור ועוד. ע"ש.

⁴ ממה שכתב הרמב"ם שטבילה זו היא "מדברי סופרים", אין ראיה שהטבילה היא מדרבנן, כי הרמב"ם בפירוש המשניות (מסכת כלים פרק יז משנה יב) מבאר מהו לשון "מדברי סופרים", והוא כותב כך: זכור כלל זה, כי כל מה **שלא נתבאר בלשון התורה**, קוראים אותו 'מדברי סופרים', כמו למשל, י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, קל וחומר, גזרה שווה, בנין אב וכדומה. **ואפילו דברים שהם "הלכה למשה מסיני"**, גם זה נכלל בלשון "מדברי סופרים", כי לשון "מדברי סופרים", משמעו שהוא קבלת הסופרים ככל הפירושים וההלכות המקובלות ממשנה רבנו, או תיקון סופרים ככל התקנות והגזרות, וזכור גם את זה. ע"כ. נמצא שאין הכרח שזה מדרבנן, רק ממה שכתב להלן "ורמז לה", ו"אמרו חכמים", משמע שזה מדרבנן. (ועיין מה שדברנו בזה בגיליון 3 אות ט והלאה)

לעילוי נשמת: **דוד וקנין בן סעדה ז"ל, צילה אשטמקר בת כמילה ז"ל, חמדה פריידה בת יעקב ז"ל, זן חיים בן פאני ז"ל, ת.נ.צ.ב.ה.**

ביאור פשט הפסוק למי שאומר שטבילת כלים מדרבנן

ד. אלא שלדבריהם צריך להבין, מה כוונת התורה שאמרה: "תַעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר, אֶךְ בְּמֵי נְדָה יִתְחַטֵּא", הרי מה שדרשה הגמרא תיבות אלו על טבילת כלים, אין זה אלא אסמכתא בעלמא, אז מה אם כן פשט הפסוק? ובאמת שתיבת "וְטָהַר", מבאר הפרי חדש (סימן קכ סק"י) שפירושה, שעל ידי שתעבירו את הכלי באש ותכשירוהו מבליעתו על ידי ליבון או הגעלה, כך הוא יהיה נטהר ונכשר בשביל להשתמש בו, כי כבר נפלט ממנו האיסור. ומה שכתוב: "אֶךְ בְּמֵי נְדָה יִתְחַטֵּא", כתב רש"י בפירושו על התורה: "לפי פשוטו, חטיו זה לטהר מטומאת מת. אמר להם, צריכים הכלים גיעול לטהר מן האיסור, וחטיו לטהרם מן הטומאה. ורבותינו דרשו מכאן, שאף להכשירים מן האיסור, הטעין טבילה לכלי מתכות. ומי נדה הכתובים כאן דרשו, מים הראויים לטבול בהם נדה. וכמה הם, ארבעים סאה." ע"כ. ומפורש בדברי רש"י, שאחר שטיהרו את הכלים מהאיסור הבלוע על ידי ליבון או הגעלה, צריכים בנוסף גם חטיו לטהרם מטומאת מת, והיינו, טבילה והזאת אפר פרה אדומה, כמבואר שם בפסוקים הקודמים. וזו כוונת התורה "אֶךְ בְּמֵי נְדָה יִתְחַטֵּא", כי "מי נדה" הם מים שמעורב בהם אפר פרה אדומה, ונקרא שמם "מי נדה", כמו שנאמר בתחילת פרשת "חוקת" ששם הובאו דיני פרה אדומה (במדבר יט ט): "וְאָסַף אִישׁ טְהוֹר אֶת אֶפֶר הַפָּרָה... לְמֵי נְדָה חֲטָאת הָוֵא", וכן נאמר (שם כא): "וּמִזֶּה מִי הַנְּדָה יִכָּסֶּם בְּגָדָיו, וְהִגָּעַ בְּמֵי הַנְּדָה יִטָּמָא עַד הָעֶרֶב", ופירש רש"י, מי נדה - מי הזאה, כמו שנאמר (איכה ג נג): "וַיִּדְּבֹר אֶבֶן בֵּי", לשון זריקה. "חֲטָאת הָוֵא", לשון חטיו כפשוטו. נמצא שפירוש "מי נדה", היינו מים המעורבים עם אפר פרה אדומה, ומאחר וכולם היו טמאי מתים במלחמה⁵, וכשנגעו בכלים טימאו אותם, לכן הצריכה התורה לטהר את הכלים ככל טומאת מת, שצריכים הזאת אפר פרה אדומה.

דעת הראשונים שטבילת כלים מדאורייתא

ה. ואמנם דעת רבנו תם, התוספות, האשכול, הראב"ה, הרשב"א, הרא"ה, הרא"ש, הסמ"ק (מצוה קצט), נימוקי יוסף, איסור והיתר ועוד, שטבילת כלים מן התורה. וכן נראה בדעת מרן השלחן ערוך, וכמו שכתבו לדייק, הט"ז, הפרי חדש, הגר"א, שלחן גבוה ועוד. (עיי' בשו"ת יביע אומר חלק ב' וזרה דעה סימן ט. שו"ת יחיה דעת חלק ד סימן מד. הליכות עולם חלק ז עמוד רג) וכן נראה מתרגום יונתן בן עוזיאל בפסוק: "כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר, אֶךְ בְּמֵי נְדָה יִתְחַטֵּא", ותרגם: "כָּל מַדְעָם דְּאוֹרְחִיָּה לְמַתְעַלָּא בְּנוֹרָא - כָּל דְּבַר שְׂדֵרְכוּ לְבֹא בָאֵשׁ, "לְבִישֵׁיָא, קְדִירָתָא, שְׁפוּדִיָּא וְאֶסְכְּלָתָא" - לְדוּדִים, קְדֵרוֹת, שִׁיפוּדִים וְאֶסְכְּלָאוֹת [רשת לצליה], "תַעֲבִירוּ בְּנוֹרָא וְיִדְכִי" - תַעֲבִירוּ בָאֵשׁ וִיטָהַר, "בְּתֵר כֹּן בְּמֵי דְכִשְׁרִין לְאִדְכָּאָה בְּהוֹן דְּוֹתָא יִתְדִי" - אַחֲרֵי כֵן בְּמִים שְׂכִשְׁרִים לְטָהַר בָּהֶם נְדָה יִתְחַטֵּא. "וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא בָאֵשׁ, תַעֲבִירוּ בְּמִים", "וְכָל דָּלָא מִיתְעַל בְּנוֹרָא" - וְכָל שֶׁלֹא יָבֹא בָאֵשׁ, "כִּהְנִיכְתָּא, כְּסִיָּא, קְתוּנִיָּא, קוּמְקוּמוּסִיָּא" - כְּכָל מִזְיָדָה, כּוֹסוֹת, מִצְקוֹת, קוּמְקוּמִים, "תַעֲבִירוּ בְּאַרְבְּעִין סוּוּין דְּמוֹי" - תַעֲבִירוּ בְּאַרְבָּעִים סָאִים שֶׁל מִים. ע"כ. ומפורש שטבילת כלים היא מן התורה שבזה הוא מתרגם את פשט הפסוק.

סתירה מרש"י בחומש לרש"י בפירוש הגמרא

ו. והנה לעיל (אות ד) הבאנו את פירוש רש"י בחומש שביאר שפשט הפסוק מדבר על טהרת הכלים באפר פרה אדומה מטומאת מת. אלא שרבותינו דרשו מכאן גם על טבילת כלים במקווה של ארבעים סאה. ומוכח שלשיטתו טבילת כלים היא מדרבנן. ויש לדקדק קצת בזה, כי כאשר שאלה הגמרא בעבודה זרה שם, שאולי נטביל גם כלי עבודה שקונים מהגוי, וכגון מספרניים שגוזזים בהם צמר? פירש רש"י, והוא **וגזירת הכתוב** היא, ולא משום פליטת איסור, שהרי גם כלים חדשים שלא בלעו כלום צריכים טבילה. ע"כ. וממה שכתב ש"גזירת הכתוב" היא, מבואר לכאורה שטבילת כלים מן התורה. וזה לא כמו שכתב בפירושו על החומש? ואולי צריך לומר שמה שכתב רש"י ש"גזירת הכתוב" היא, לא דווקא ככל גזירת הכתוב שהיא מן התורה ממש, אלא כיון שמלשון הגמרא שהביאה את זה כלימוד גמור, זה נראה כדין דאורייתא, לכן כתב רש"י "גזירת הכתוב".

סתירה באור זרוע

ז. וכן לכאורה צריך לומר בדברי האור זרוע, כי גם בדבריו יש סתירה, שהרי

⁵ כידוע, שמת גוי לא מטמא בטומאת אוהל, אבל מטמא במגע ומשא, כמו שלמדו חז"ל בגמרא מסכת יבמות (סא ע"א) מהפסוק (במדבר יט יד): "זֹאת הַתּוֹרָה אֲדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהָל, כָּל הַבָּא אֶל הָאֵהָל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֵהָל יִטָּמָא שְׁבַעַת יָמִים", ונאמר (יחזקאל לד לא): "וְאִתָּן צִאֲנִי צֶאֱן מִקְרִיעִי אֲדָם אֲתָם", אתם עם ישראל קרויים "אדם", ואין הגויים קרויים "אדם". אבל במגע ומשא, לא מיעטה אותם התורה. וזו לשון הרמב"ם (הלכות טומאת מת פרק א הלכה יג): אין הגוי מטמא באוהל, ודבר זה קבלה הוא, והרי הוא אומר במלחמת מדין (שם לט יט): "וְכָל נָגַע בְּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי", ולא הזכיר שם אוהל. ע"כ. ואף אותם חיילים שלא נגעו במתים עצמם, אבל מן הסתם הם נגעו בחרבות שהרגו את המתים, והרי התורה אמרה (במדבר יט טז): "וְכָל אֲשֶׁר יָגַע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחָלָל חֶרֶב אוֹ בַּמָּת אוֹ בְּעֶצֶם אֲדָם אוֹ בְּקֶבֶר, יִטָּמָא שְׁבַעַת יָמִים", ודרשו רבותינו (פסחים יד ע"ב): "בְּחָלָל חֶרֶב" - "חָרַב הָרִי הוּא כַחלָל", שכל הנוגע בחרב, הריהו כמי שנגע בחלל עצמו - במת, ונעשה "חָרַב" - "חָרַב הָרִי הוּא כַחלָל", שכל

בהלכות נדה (סימן שנט), הביא את פירוש רבנו תם שטבילת כלים מדאורייתא. וכתב על זה: מיהו האמת נראה, כי **אסמכתא בעלמא הוא**, כי "מי נדה", היינו מי חטאת, כדכתיב: "מִי נְדָה לֹא זָרַק עָלָיו, טָמֵא יִהְיֶה, עוֹד טָמֵאוֹ בּוֹ". ע"כ. ואילו בהלכות עבודה זרה (סימן רצג) כתב, ואיני יודע בכלים חדשים שלא השתמש בהם הגוי, ולקחם ישראל ממנו ולא הטבילים והשתמש בהם בדיעבד, האם מותר [התבשיל] או אסור. שהרי כל מה שמחלקת הגמרא בין מאן דאמר שנותן טעם לפגם אסור, לבין מאן דאמר שנותן טעם לפגם מותר, היינו בכלים שבלעו על ידי חמין או על ידי האור, שצריך להגעילים או ללבנם כדי להפליט את האיסור שבלעו. אבל כלים חדשים שלא נשתמש בהם הגוי כלל, או כלים ישנים שהשתמש בהם והגעילים או ליבנם, שפלטו את כל האיסור שהיה בהם, והרי הם כחדשים, ואפילו הכי צריכים טבילה, אין זה **כי אם גזירת הכתוב שאסור רחמנא** להשתמש בהם בלא טבילה. ומעתה מאיזה טעם נכשיר [את התבשיל] בדיעבד, ועל מה נסמך להתירם. עכ"ל. ומבואר שמחמיר לאסור אפילו בדיעבד את התבשיל שבושל בכלי שאינו טבול. ועל כל פנים נמצא שיש סתירה בדבריו, אם טבילת כלים היא אסמכתא או גזירת הכתוב, וכאן קצת יותר קשה לומר שכל לשון זו שכתב: "גזירת הכתוב שאסור רחמנא", הוא "לא דווקא". ובפרט שעד כדי כך החמיר לאסור אפילו בדיעבד את התבשיל שהתבשל בכלי שאינו טבול. ואם זה מדרבנן, למה שיחמיר כל כך?! (עיי' יבי"א שם סוף אות ב)

בישל בכלי שאינו טבול, התבשיל מותר

ח. ועל כל פנים, להלכה, כתב הטור (סי"ט קכ), שאף על פי שצריך להטביל הכלי קודם שישתמש בו, אך אם נשתמש בו קודם הטבילה, לא נאסר מה שנשתמש בו, ויטבילנו עוד. ע"כ. וכתב מרן הבית יוסף, שכן כתבו התוספות (עבודה זרה עה סע"ב) והרא"ש (שם סימן לו), ושכן דעת הירושלמי, וכן כתב הר"ן בשם הראב"ד, וכן פסק הרמב"ם (פ"ק מן הלכות מאכלות אסורות הלכה ד), ע"כ. גם הרשב"א בתורת הבית הארוך (בית ד שיער ד דף לה ע"ב) כתב, שאין מי שיאסור אפילו בדיעבד את המאכל שבושל בכלי שלא נטבול. וכן פסקו הריטב"א (עבודה זרה שם) והסמ"ק (מצוה קצט), וכן פסק הרמ"א (סימן קכ סעיף טז). ומבואר, שאפילו לדעת האומרים שטבילת כלים מן התורה כמו התוספות וסיעתם, עדיין הם מודים שלא נאסר התבשיל אם בישלו בכלי קודם הטבילה.

טבילת כלי זכוכית מדרבנן

ט. איך שיהיה, כל המחלוקת של הראשונים אם טבילת כלים מן התורה או מדרבנן, היינו דווקא בכלי מתכות, כיון שהם הוזכרו בתורה במפורש, כמו שנאמר: "אֶךְ אֶת הַהָבָה וְאֶת הַכֶּסֶף אֶת הַנְּחֹשֶׁת אֶת הַבְּרָזֶל אֶת הַבְּדִיל וְאֶת הָעֶפְרָת... וְטָהַר, אֶךְ בְּמֵי נְדָה יִתְחַטֵּא". אבל כלי זכוכית שלא הוזכרו בתורה, מניין שצריכים טבילה? אז בגמרא (שם) ביאר רב אשי שהטעם שמטבילים גם כלי זכוכית: "הואיל וכי נשתברו יש להם תקנה, ככלי מתכות דמו", פירוש, כיון שאם הם נשברו, יש להם תקנה על ידי שיתך אותם ויעשה מהם שוב כלי, נמצא שהם דומים לכלי מתכות, שגם להם יש תקנה על ידי התכה, וכיון שהם דומים לכלי מתכות שהוזכרו בתורה והם צריכים טבילה, אז גם כלי זכוכית, חייבים טבילה. ומפשט הגמרא נראה שטבילתם מדרבנן, כיון שאינם מהמינים שכתובים בפסוק, אלא שהם רק דומים לכלי מתכות, אז חכמים חייבו בהם טבילה. וכן כתב הפרי חדש (סימן קכ סק"ח), ושכן מוכח מהגמרא בשבת (טז ע"א), וכן דעת רבים מהאחרונים. ובדרכי תשובה (סס"ק כא) הביא את הרב דברי יוסף, שאין זה מוכרח, כי לא נמצא בש"ס ולא בשום פוסק קדמון, שיחלק בין כלי מתכות לכלי זכוכית במפורש, לומר שהם מדרבנן. ומסתמת דבריהם משמע שאין חילוק כלל, וטבילת כלי זכוכית מן התורה. גם בספר מקור מים חיים דחה את הפרי חדש בזה. אמנם הכנסת הגדולה כתב, שכבר קדם המבי"ט וכתב שכלי זכוכית מדרבנן. ע"כ. ומרן בשו"ת יביע אומר (שם אות ז) כתב: ואנכי מצאתי בעזרת השם יתברך לפוסק קדמון שכתב כן במפורש, וזו לשון ספר האשכול: כלי זכוכית שיש להם תקנה בהתכה כמתכות, צריכים טבילה. "ונראה שמדרבנן צריכים טבילה". וכן נראה מהמאירי, ומספר הישר לרבנו תם. נמצא שדברי הפרי חדש נכונים, ודבר השם בפיהו אמת. ע"כ. ועיי' בשו"ת הרשב"ש (סימן תסח), על כן ברור שכלי זכוכית, דורלקס, פירקס וכדומה, חייבים בטבילה רק מדרבנן.

נגעה במת עצמו, [ולא דוקא חרב, אלא כל מתכת שנגעה במת עצמו], הרי היא נעשית טמאה ממש כמו המת עצמו, וכמו שהמת עצמו הוא "אבי אבות הטומאה", כך החרב נעשית "אבי אבות הטומאה". וממילא כמו שמי שנוגע במת עצמו, הוא נעשה "אבי הטומאה" וטמא שבעת ימים, וצריך להזות עליו אפר פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי, כך מי שנוגע בחרב נעשה "אבי הטומאה" וטמא שבעת ימים, וצריך להזות עליו אפר פרה אדומה שלישי ושביעי. ואם החרב נגעה באדם שנגע במת, הרי היא נעשית כמוהו "אבי הטומאה", כי כך גזרה התורה בטומאת מת בלבד. (עיי' בפירושו המשוניט לרמב"ם בהקדמה למסכת כלים) נמצא שכמעט אי אפשר במציאות שלא נטמאו כולם או רובם ככולם, כי: או שהם נגעו במתים עצמם, או שהם באו לעזור ולסייע בכלי המלחמה ונגעו בחרבות שנגעו במתים, וממילא הם עצמם גם נעשו "אבי הטומאה" ונטמאו שבעה ימים, וכשנגעו בשלל, טמאו אותם. נמצא שכל הכלים היו צריכים הזאת אפר פרה אדומה, ועל זה אמרה התורה: "אֶךְ בְּמֵי נְדָה יִתְחַטֵּא".